

INTERVIEW Verhuist om overlijden zoon te verwerken

Jaap stierf aan relatief onbekende tekenziekte

Een tekenbeet, die liep Jaap Yska wel vaker op. Bijvoorbeeld tijdens het tuinieren bij zijn tiny house in de buurt van Stockholm, waar hij voor de liefde naartoe verhuisde. Maar dit keer was het goed mis. Het insect droeg het TBE-virus en Jaap raakte in coma.

Corrie van Os met de foto van haar zoon Jaap. Het verlies is voor haar nog niet zo groot als toen.

Volgende maand is het zeven jaar terug dat Corry van Os (77) het telefoontje kreeg waardoor ze meteen naar Zweden moest reizen. Jaaps hersenen waren dusdanig aangetast, dat hij het bewustzijn was verloren. „Er ging geen vlucht meer, dus we zijn meteen in de auto gesprengd. Om één uur 's nachts waren we in het ziekenhuis. Dan zie je je zoon daar liggen. Van een grote, sterke man veranderd in een klein hoopje mens. Toen hij werd opgenomen in het ziekenhuis belde hij nog. Hij zei meteen dat het goed zou komen. En dat hij die vrijdag gewoon op vakantie zou gaan.”

Jaap, die in Zweden als opticien werkte, kreeg kort na aankomst in het ziekenhuis te horen dat hij een hersenvliesontsteking had opgelopen. Drie dagen later stelden de artsen vast dat tekenencefalitis (TBE) daar de oorzaak van was. „TBE, daar hadden we nog nooit van gehoord. Het gaat bij tekenbeten eigenlijk altijd over de ziekte van Lyme.”

Op 29 december 2017 overleed Jaap op 45-jarige leeftijd. Hij ontwaakte die weken ervoor nog wel uit coma, maar was een schijn van zichzelf geworden. Jaap woog nog maar 43 kilo en communiceerde meezwaaiend. Hij leek kleine stappen in de goede richting te maken,

maar die liep verdween abrupt door opgetreden complicaties. Zijn nieren werkten niet meer en zijn hersenen waren gekrompen. Dat Jaap ook aan reuma leed, leerde niet mee te helpen.

Die reuma was de reden dat Jaap opticien was geworden, want eigenlijk was hij liever aan het werk gegaan als slager. Corry: „Dat hij die droom kon loslaten, tekende zijn karakter. Hij was een doorzetter. Daarom heeft hij ook heel lang gelijkt tegen zijn ziekte. We hebben een half jaar lang rusten hoop en vrees geleefd. Ze zeggen wel eens dat tijd de wonden heelt. Nou, bij mij niet. Het verdriet is nog net zo groot als toen. Ik heb verschrikkelijk in de put gezeten door de dood van Jaap.”

Jaap liet in Stockholm een Zweedse vrouw achter, met wie hij twee dochters kreeg. „Hij had daar een prachtig leven opgebouwd, met een mooi appartement aan het water. De tiny house was zijn hobbyplek, daar was hij altijd druk in de weer in de tuin.”

Nervuus

Corry is erg nerveus geweest voor het interview. Zodra haar man Gijs van Os (73) aan het woord komt, hapt ze naar wat lucht. Hij is niet de biologische vader van Jaap, maar heeft hem grotendeels opgevoed. Als Jaap ergens hulp bij nodig had, belde hij Gijs als eerst.

Drie jaar geleden is het echtpaar van Switserland naar Flevoland naar Julianadorp verhuisd. Ook daarin speelde de dood van Jaap een grote rol. „We moesten de rust opzoeken”, vertelt Gijs. „Op het strand ken Corry haar hoofd leegmaken. Tijdens het wandelen met de hond.” Corry: „Alles komt steeds weer omhoog. De laatste keer dat ik hem in goede conditie zag, liggend in de hangmat bij zijn tiny house. Maar ook hoe hij daar

lag in het ziekenhuis, vast aan alle toeters en bellen. Het gaat hier nog elke dag over hem. Elke keer naar Zweden gaan en geen contact krijgen met je zoon, dat gaat je niet in de koude kleren zitten.” Gijs zegt dat ze „bijna een abonnement op de KLM” hebben gehad. „Maar er moest gezegd worden: ze hebben in Zweden alles gedaan wat ze konden voor Jaap. Het mocht alleen niet baten.”

Voor Corry en Gijs is het belangrijk dat het verhaal van Jaap ook zesentwintig jaar na zijn dood nog wordt verteld. TBE moet onder de aandacht blijven, vinden ze. „En ik probeer te voorkomen dat andere ouders hun kind op dezelfde manier verliezen zoals wij onze Jaap zijn kwijtgeraakt. Dat drama moet mensen bespaard blijven.”

TBE komt bijna niet voor in Nederland, maar ook hier raken wel eens mensen besmet. Bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) zijn sinds 2016 zo'n 22 gevallen bekend. In onder meer Duitsland, Oostenrijk, Rusland en sommige gebieden in Centraal-Azië komt het virus veel vaker voor. In Zweden, waar Jaap de ziekte opliep, is de reuk bezig aan een opmars. En uitgeroend in Jaaps voormalige woonplaats Stockholm is de kans op besmetting met het TBE-virus het grootst. Corry laat op haar mobiele telefoon

foto's zien van buxjes die op straat staan. „Daar kunnen mensen zich zo laten ineten. Ze nemen het heel serieus. Ik heb ook een prik genomen.”

De Fietsende Vrienden

Inmiddels wordt het verhaal van Jaap ook verteld op het toneel. Opgezet door drie vrienden van Jaap en zijn broer Age. Gijs: „De voorstelling is naar hem vernoemd en ze hebben de stichting De Fietsende Vrien-

den opgezet. Een van de mannen schrijft en zingt liedjes. Ook over Jaap. Ze zijn een keer van Switserland naar Stockholm gefliet om geld op te halen voor onderzoek naar TBE. We krijgen onze zoon er niet mee terug, maar hopen dat het ervoor zorgt dat anderen niet hetzelfde overkomt. Dus wees alibi jeft voorzichtig, want het tekenvirus is weer begonnen.”

Brian Wijker

Ook Nederlanders kunnen zich vaccineren tegen TBE

Tekenencefalitisvirus, oftewel het TBE-virus, komt weinig voor in Nederland. De kans dat iemand de ziekte van Lyme oploopt door een tekenbeet, is veel groter. Maar in tegenstelling tot Lyme, is er wel een vaccin tegen deze tekenziekte.

„Het is heel zeldzaam dat iemand in Nederland met het TBE-virus besmet raakt”, zegt Harald Wychgel, woordvoerder van het RIVM. „Maar ook in Nederland zijn er enkele gevallen bekend.”

In 2016 is voor het eerst het tekenencefalitisvirus, oftewel 'tick-borne encephalitis'-virus (TBE), in Nederland vastgesteld bij mensen. Eerder kwam TBE alleen in het buitenland voor zoals in Oostenrijk, Zwitserland, Duitsland en het zuiden van Scandinavische landen. Maar ook in Rusland, Zuid-Engeland en Centraal-Azië komen teken met TBE voor.

In Nederland zijn er sinds 2016 tot maart 2024 bij het RIVM 22 TBE-besmettingen gemeld. Het ging om een of twee gevallen per jaar. Maar sinds 2020 zijn er iets meer besmettingen vastgesteld en werden er vijf personen ziek door het virus. Besmette teken komen nog niet overal in Nederland voor. Volgens het RIVM liepen mensen het virus onder meer op op Tetschelling, daar zijn de afgelopen jaren drie besmettingen gemeld. Ook in Kennemerland heeft een persoon het TBE-virus gekregen door een tekenbeet. Daarnaast zijn in de regio Utrecht, Twente, Gelderland en Brabant mensen besmet geraakt.

De meeste mensen die TBE oplopen krijgen het via een tekenbeet, maar het kan ook via het drinken van ongepasteuriseerde melk. De meeste mensen worden niet ziek van het virus, of krijgen alleen milde griepklachten zo'n zeven tot veertien dagen na de besmetting. Bij de mensen die ziek worden, verslaat de ziekte vaak in twee fases, aldus RIVM.

In de eerste fase kunnen onder meer hoofdpijn, milde koorts, misselijkheid en vermoeidheid optreden. De tweede fase komt iets later, als de pa-

tiënt ongeveer een week geen klachten heeft gehad. Dan kunnen hersenen, hersenvliezen en ruggenmerg ontstoken raken en kunnen er ernstigere klachten optreden. Denk aan zware hoofdpijn, verminderd bewustzijn, verlamming van armen en romp en gebroegenverlies. Ziektenhuisopname is dan noodzakelijk.

De kans op overlijden is gering. Ongeveer 1 tot 2 procent van de patiënten met een hersenvliesontsteking overlijdt. Een deel van de patiënten houdt na TBE-besmetting neurologische klachten, zoals vermoeidheid en zenuwpijn.

Vaccin

Er is een vaccin tegen TBE dat 95 procent bescherming biedt. Onder meer in Zweden is het vrij beschikbaar je te laten vaccineren. Ook Nederlanders kunnen zich hiertegen laten inenten. Landelijk Coördinatiecentrum Reizigersadvies (LCR) raadt het TBE-vaccin aan voor kampeers en wandelaars die in Centraal-Azië of Rusland verblijven. Ook kan het voor reizigers in Europa aan te raden zijn, vooral als iemand langer dan een maand verblijft in een land waar TRF voorkomt. Wie vragen heeft over het vaccin, kan naar de huisarts of de GGD voor meer informatie.

Het is voor iedereen aan te raden om je te beschermen tegen tekenbeten, aldus RIVM. Ook om de kans op besmetting van de ziekte van Lyme te verkleinen. Want de kans die ziekte op te lopen is veel groter: 1 op de 5 teken heeft inmiddels Lyme.

Ter vergelijking: in gebieden in Nederland waar TBE voorkomt, heeft 1 op de 1.500 teken het TBE-virus bij zich.

Beschermen tegen tekenbeten kan onder meer door tijdens wandelingen op de paden te blijven en hoog gras en struikgewas te mijden. Draag bedekkende kleding, zoals een lange broek. Gebruik het insectwerende middel Deet. Drink geen ongepasteuriseerde melk en controleer je lichaam regelmatig op teken.

Merlin Mulder